

kiemelve, mégis személyes hangvételű írásokban értékelik a legkülönbözőbb terjedelmű és témájú szótárakat.

Az itt olvasható kritikák is a szótári típusok széles köréből merítettek: kétnyelvű sport-szótár, bibliai lexikon, idegen szavak szótára, közhelyszótár, két frazeológiai szótár, nyelvművelő lexikon, egy anyanyelvűeknek szánt angol értelmező szótár és egy négy-nyelvű terminológiai szótár értékelését találják a csokorban. A sor elején a hiánypótló, kétnyelvű szakszótár, a ‚Sportmenedzser-szótár’ ismertetője szerepel, ezt egynyelvű kiadványok követik, elsőként a Szentírás-kutatás eredményeit tartalmazó, kiváló ‚Bibliai lexikon’, majd a legújabb ‚Idegenszó-tár’, amely nem csupán az idegen szavak helyes írását, jelentését, de etimológiájukat és esetenként helyes kiejtésüket is tartalmazza. A ‚Közhelyszótár’, a ‚Magyar szólástár’ és a ‚Magyar szólások és közmondások tára’ a frazeológiai szótárak különböző típusait gyűjti egybe. A ‚Magyar nyelvhelyességi lexikon’ a nyelvi norma követését, a helyes beszéd fejlesztését tűzte ki célul. Az ‚OCED’ (The Oxford Compact English Dictionary) angol anyanyelvűeknek szóló korpuszalapú értelmező szótár, amely az angolt idegen nyelvként magas szinten beszélők számára is hasznos műnek bizonyulhat. A sort az előző év végén megjelent terminológiai szótár, ‚Az Európai Unió hivatalos kifejezéstára’ (Official Terminology of the European Union) zárja, amely a közösségi joganyag magyar nyelvre fordítása során keletkezett terminológiai adatbázis anyagából készült, nyomtatott és elektronikus változatban.

Fóris Ágota

Sportmenedzser-szótár

A magyarországi sportszótárak feltérképezése közben bukkantunk rá a hiánypótló angol-magyar, illetve magyar-angol ‚Sportmenedzser-szótár’-ra, mely a szakterületén még fél évtized elteltével is egyedülálló mű. A sport és a gazdaság egyre intenzívebb összefonódása tette szükségessé egy olyan szótár összeállítását, amely a sport és annak gazdasági vonatkozásai, a sportmenedzsment szókincsét foglalja magába.

A Fair Play Sport Kiadó még a múlt évezred végén, 1999-ben jelentette meg hiánypótlónak számító, 177 számozott oldalas, puha kötésű, kis formátumú ‚Sportmenedzser-szótár’-át, melyet a kor új követelményeinek szellemében elsősorban sportmenedzserek, sportvezetők, sportolók, edzők és más szakemberek nemzetközi kommunikációjának megkönnyítésére alkottak.

A szótár szükségességét, hasznát és célját a sportélet megváltozása, a sportszervezés korszerűsödése indokolja, mint azt a szerkesztők az előszóban kifejtik: „A piacgazdasági viszonyok térhódításával és a sport globalizációs fejlődésével hazai sportéletünk is gyökeresen megváltozott. A korábbi, hagyományos sportszervezői tevékenység átformálódott, megnőtt a piackutatásban, az anyagi alapok megteremtésében, a pénzkezelésben, és a nemzetközi kommunikációban való jártasság jelentősége. Nem véletlen, hogy a sportszervező-képzés tartalmi korszerűsödése a terminológiában is kifejeződik: „sportmenedzser” képzés és szak, „sportmenedzsment” tantárgy, „Sportmenedzsment és rekreáció” tanszék stb., egyértelműen jelzi e kifejezések átfogó jellegét is. A sikeres sportmenedzseri tevékenység egyik alapfeltétele – a korszerű szervezési és gazdálkodási ismeretek birtoklása mellett, az idegennyelv-ismeret.”

A szótár megastruktúrája is szinkronban van a fentiekkel. Fedőlapjáról, melyet világterkép illusztrál, megtudjuk, hogy kétnyelvű, mégpedig angol-magyar, magyar-angol gyűjteményről van szó. A sport területén, akárcsak a gazdaságban, jelentős szerepet játszik az angol mint közvetítő nyelv, hiszen az egész világon „lingua franca”-ként működik a sportolók és sportszövetségek közti érintkezésben és kapcsolattartásban.

A belső borítólapon sportolókról készített reklámfotók színesítik. Így a tartalomjegyzék a 7. oldalra került, belőle megismerjük a könyv felépítését. Az előszót a 123. oldalig az angol-magyar (13–71. oldal), majd a magyar-angol szótárrész követi. Ezután következik a függelék, a sportmenedzserek testre szabott kisokosa. Itt található a jelentősebb magyar sportági szakszövetségek és a lényeges magyar sportvonalakhoz tartozó szervezetek és intézmények magyarul és angolul, majd a fontosabb nemzetközi szövetségek, az ugyanilyen nemzetközi sportvonalakhoz tartozó szervezetek angolul és magyarul, valamint a Nemzetközi Olimpiai Bizottság tagországainak hivatalos betűkódjai.

A megjelenés évében és azt követően különösen aktuális volt a 2000-es sydneyi nyári olimpiai sportágak és versenyszámok felsorolása angolul és magyarul. A szerzők nem feledkeztek meg a paralimpiai játékok sportágainak szerepeltetéséről sem, s ez egyaránt tanúsodik társadalmi, valamint sportdiplomáciai érzékenységükről. A laikusok által nem mindig pontosan ismert nyári olimpiai versenysportok és versenyszámok mellett (single sculls / egypárevezős, pair oars without coxwain / kormányos nélküli kettes, double sculls / kétpárevezős, four oars without coxwain / kormány nélküli négyes) foglalkozik a téli olimpiai sportokkal (biathlon / biatlon, luge / szánkózás, short track speed skating / rövidpályás gyorskorcsolyázás), az extrém sportokkal (skateboarding / gördeszkázás, ski-sailing / sívitorlózás, sky-gliding / siklódeszkázás) és a paralimpiai versenyszámokkal (wheelchair basketball / kerekesszékes kosárlabda, wheelchair rugby / kerekesszékes rögbi).

Az angolul egy szót sem értő sportolókra és edzőkre is gondolva, a szótári rész után található a 'Személyi adatok / Personal data' című angol-magyar szólista, mely az űrlapok kitöltését hivatott megkönnyíteni. Szintén a túléléshez szükséges a 'Hasznos információk' kétnyelvű gyűjteménye, mely a tájékozódáshoz, szálláskereséshez nélkülözhetetlen szókincset tartalmazza. Ezt követi a repülővel utazók számára készült 'Légiársaságok kódjai' felsorolás. Az egyik legérdekesebb és legszokatlanabb, ugyanakkor talán a legpraktikusabb rész azonban 'A helyi idők és a budapesti idő közötti eltérés' táblázata. A függelék következő fejezete egynyelvű, méghozzá magyar: néhány ország éghajlati jellemzőit tartalmazza. A tengerentúlra utazók és az onnan érkezők elengedhetetlen mankói a hőmérőrendszerek (Celsius / Fahrenheit), valamint a mértékegységek (mérőföld / kilométer, gallon / liter) átszámítását tartalmazó táblázatok.

Meg kell említeni a dedikációt, mely a Testnevelési Főiskola volt tanárának, a magyar kosárlabda-szaknyelv kialakítójának, *Hepp Ferenc*nek szól, aki a sporttudomány, különösen a kosárlabdázás témakörében alkotott fő művein, valamint kiemelkedő oktatói tevékenységén kívül hétnyelvű (angol, német, francia, spanyol, olasz, magyar, orosz), majd négyenyelvű (angol, német, francia, spanyol) sportszótáraival is jelentőset alkotott.

Az angol-magyar szószedet a függelék listáihoz hasonlóan alfabetikus rendet követ. Az angol ábécé minden érintett betűje új oldalon kezdődik. A lapszámok az oldal alján, középen jelennek meg. A lapok felső, külső sarkában található hárombetűs információ alapján tájékozódhatunk arról, hogy éppen milyen betűnél járunk. A forrásnyelvi részben az angol címszavak félkövér, míg magyar megfelelőik neutrális betűvel szedettek. Ugyanezt a formátumot követi a magyar-angol szószedet, mely a 71–122. oldalakon található.

Az általános kétnyelvű szótárakhoz szokott felhasználó számára meglepő lehet, hogy a 'Sportmenedzser-szótár'-ba lapozva leggyakrabban egysoros szócikkek találhatók, me-

Mónus Andrásék Sportmenedzser-szótára nemcsak leendő és gyakorló sportmenedzsereknek, edzőknek és sportolóknak lehet megbízható útítársa, hanem nyelvtanárok és szótárkészítők tevékenységét és tájékoztatását is szolgálja. Hasznos kiegészítő anyag lehet angolul tanulóknak is, akik a hivatalos tananyagnál több tudásra vágnak ahhoz, hogy a sportról beszélgethessenek, írjanak vagy gondolkozzanak.

lyeknek jelentését a két- és többnyelvű terminológiai szótárakra jellemző módon egy-egy magyar szóval adják meg, például: coach / edző. A szerzők feladata ismertetni a két szakma szókincsét angolul és magyarul, majd fordítva: Achilles tendon / Achilles-ín, bronze medal / bronzérem, market economy / piacgazdaság. Ezért az *Ország*-szótárból is ismert 'kocsi', illetve 'autóbusz' jelentést ebbe a szótárba nem érdemes felvenni. A korpusz sportszavainak vizsgálatából is kiderül, hogy a hármas tagolású sportnyelvi rétegből (tudományos, zsurnalisztikai, szleng) a szerzők elsősorban az elsőt, a tudományos igényű szaknyelvet tartják fontosnak a sportmenedzserek számára, például: asztalitenisz / table tennis, kerékpározás / cycling, iram / pace, erőedzés / strength training, repülőrajt / flying start. További bizonyíték arra, hogy a 'Sportmenedzser-szótár' meglehetősen formális találgatások megkönnyítésére készült, hogy alig találunk példát a sportnyelvre jellemző szlengre, szakzsargonra és bizalmas stílusú nyelvhasználatra, amelyet az azonos anyanyelvű sportolók és sportvezetők használnak egymás között.

A szerzők vállalkoztak az amerikai és a brit angol közötti különbségek bemutatására is egy-egy szó esetében például: athletics (BrE) / track and field (AmE) (atlétika), centre (BrE) / center (AmE) (központ), soccer (BrE) / football (AmE) (labdarúgás), table-tennis bat (BrE) / table-tennis paddle (AmE) (pingpongütő).

Az ilyen többszörösen összetett szakszótárak szerzői általában a szótárírás útvesztőinek is ki vannak téve, különösen innovatív munka esetében. Az angol-magyar sportmenedzser-szótár 1391 szócikket tartalmaz, melyből mindössze hatvanhat(!) nem főnév. Ennél az aránynál is meglepőbb, hogy a magyar-angol részben mindössze 38 nem-főnév található. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a szakmai nyelvhasználatból hiányoznak az igék, ezért a szótárt – esetleges átdolgozása során – hasznos lenne más szófajú szavakkal bővíteni.

Különösen az angol nyelv esetében jellemző, hogy egy szó egyszerre főnévi, igei és akár melléknévi jelentéssel is bírhat. Ezért a szakszótárak esetében is érdemes volna megadni az igei jelentéseket is például: fall / bukás (lóról, kerékpárról) helyett lehetne 1. (noun) bukás, esés <lóról, kerékpárról>, 2. (verb) bukik, esik <lóról, kerékpárról>. Hasonló módon javítandók azok az esetek, melyeknél nem tudni, hogy sporthoz vagy menedzsmenthez fűződő jelentést kell-e keresnünk. Néha a következetlen jelentésmegadás okoz zavart, máskor pedig a szótári hagyományoktól eltérően még egy-egy sportszótól, méghozzá annak melléknévi jelentésétől is csak egy vessző választja el a menedzsmentbeli szó főnévi jelentését, pl.: fair / sportszerű, vásár.

A szótár mikrostruktúrájára pillantva látszik, hogy igazi sporttudományi és gazdaságtudományi szakemberek munkáját tartjuk kézben, de az is tagadhatatlan, hogy sajnos kimaradt a teamből a nyelvész. Ez is okozhatja a fentebb említett meglepetéseket és bizonytalanságokat, elsősorban a jelentésmegadás, illetve szómagyarázat, valamint a bokrosítás területén. A 'Sportmenedzser-szótár' esetleges átdolgozások célszerű volna például a Hungarian (magyaros angol) tükörfordítások kerülése. A 'justification' (igazolás) helyett a 'certificate', a 'prize-giving' (díjkiosztás) helyett az 'award ceremony' vagy 'medal ceremony', esetleg 'victory ceremony', a 'regeneration' (regeneráció) helyett a 'recovery', a 'stock company' (részvénytársaság) helyett inkább 'joint stock company', a 'leisure-time sport' (szabadidősport) helyett pedig a 'recreational sport' volna pontosabb.

Az ömlesztett párosítások helyett érdemes volna a szavak szófaját és szakmai hovatarozását jelölni és külön is sorolni. Például a 'cover / fedőlap, eltakar' jelentései mellett a 'fedez' is fontos lenne, akárcsak a 'spill / esés, bukás (lóról, kerékpárról), kiömlik' esetében, ahol az igei jelentést jelezni kellene, a 'kiömlik' viszont törlendő. A 'uniform / egyforma, egyenruha' esetében szintén jelölni kellene a melléknévi és főnévi jelentést. Néhány esetben érdemes volna kiegészíteni, illetve pontosítani a jelentésmegadást is, mint pl.: a 'dobogó / platform, rostrum, stand' párosításnál a 'pódium', a 'field / terep, pálya, versenypálya' esetében pedig a 'mezőny' jelentés feltüntetése is fontos volna. Mivel sportmenedzser szótárról van szó, a 'set' jelentésmegadásánál kihagyhatatlan a 'játék,

játszma' jelentés, amíg a 'készlet' akár hanyagolható is lehetne. A 'start' szó (indulás, indul) a 'rekord' mellett talán a nemzetközi sportterminológia legaktívabb és legproduktívabb kölcsönzése, melynél a 'rajt' jelentést feltétlenül meg kellene említeni. A magyar 'időhatár' 'time limit' jelentése mellett még fontos a 'cut-off time' felvétele is. Több olyan szócikk található a szótárban, amelyek szerepeltetése megkérdőjelezhető. Ilyenek például: 'environmental damage / környezeti ártalom, környezetkárosítás', 'environmental pollution / környezetszennyezés', 'environmental protection / környezetvédelem', 'European Community (röv.: EC) / Európai Közösség', 'overhead projector / írásvetítő', 'paper / dolgozat', 'private goods / magánjóság', 'proof / korrektúra', 'quarrel / veszekedés', 'sex / nem(iség), szex'. Az utóbbi szó esetében a második jelentés elhanyagolható a téma szempontjából, hiányzik viszont a 'sex test' ('nemiségvizsgálat'). Szintén megkérdőjelezhető a 'sexual abuse / szexuális zaklatás' (pontosabban: nemi erőszak) és a 'sexual harassment / szexuális zaklatás' szócikkek felvétele. Ugyanakkor elengedhetetlen volna néhány olyan sportszó szerepeltetése, mint például bolyozás (drafting), doppingol (dope), hajrá (1. (noun) finish, 2. (int.) Way to go!), kiegészítő edzés (cross training), kiugrás (= érvénytelen rajt) (false start), tömegrajt (mass start), újonc (rookie, novice), végez (finish).

A 'Sportmenedzser-szótár' legfőbb erénye hiánypótló volta, valamint az, hogy tanulságos modellként szolgálhat mindazok számára, akik szakszótárirással szeretnének foglalkozni. A pozitívumok között érdemes kiemelni, hogy a szerzők törekednek a magyarságra. Például a sportágak különböző nevei közül a magyar megnevezést vették fel jelentésként: testépítés (body-building), ökölvívás (bokszt), labdarúgás (futball), cselgáncs (judo). A szótárban történő keresést könnyíti, hogy a sportágak és versenyszámok két módon is fellelhetők: a megastruktúra részét alkotó nyári és téli olimpiai játékok listái tematikusan, a makrostruktúra szöszedetei pedig betűrendben sorolják fel őket. Külön említendő a magyar és nemzetközi sportszövetségek, intézmények és szervezetek nevének kétnyelvű gyűjteménye, mely megkönnyíti a terminológia következetes használatát és elsajátítását.

*Mónus András*ek Sportmenedzser-szótára nemcsak leendő és gyakorló sportmenedzsereknek, edzőknek és sportolóknak lehet megbízható útítársa, hanem nyelvtanárok és szótárkészítők tevékenységét és tájékoztatását is szolgálja. Hasznos kiegészítő anyag lehet angolul tanulóknak is, akik a hivatalos tananyagnál több tudásra vágnak ahhoz, hogy a sportról beszélgethessenek, írjanak vagy gondolkozzanak.

Mónus András – Bendiner Nóra – Borbély László (1999):
Angol-magyar, magyar-angol Sportmenedzser-szótár.
Fair Play Sport, Budapest.

Bérces Edit
PTE

Bibliai lexikon

A második világháború után két bibliai lexikon tette közzé a modern szentíráskutatás eredményeit a tudomány iránt érdeklődők számára: Hollandiában *A. van den Born* 'Bijbels Woordenboek'-ja, német nyelvterületen pedig *H. Haag* 'Bibel-Lexikon'-ja. A két munka szerzőik szoros együttműködése során jött létre. Van den Born fejezte be hamarabb a művét, így Haag több szócikket már készen vett át tőle a saját lexikonjába. A 'Bibel-Lexikon' első kiadása 1951-ben jelent meg. A második kiadásra 1967-ben került sor, de már változtatásokkal, mivel legalább kétszáz, főleg teo-